

Київський університет імені Бориса Грінченка

Історико-філософський факультет

Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олександр ЖИЛЬЦОВ
« _____ » _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТИЧНА ТЕОРІЯ: ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ

для студентів

спеціальності	052 «Політологія»
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітня програма	052.00.01 Політологія

Київ – 2021

Розробники: Балацька Олена Борисівна, доктор політичних наук, доцент кафедри політології Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі: Балацька Олена Борисівна, доктор політичних наук, доцент кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри політології Історико-філософського факультету

Протокол від 15.09.2021 р. № 1
Завідувач кафедри Балашова Т.К.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 052.00.01 Історіологія

17.09.2021 р.
Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
Балашова Т.К.

Робочу програму перевірено
18.09.2021 р.
Заступник декана Завадський В.М.

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни «Політична теорія: Загальна теорія політики»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120	
Курс	1	-
Семестр	2	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	-
Обсяг годин, в тому числі:	120	-
Аудиторні	56	-
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	30	-
Самостійна робота	26	-
Форма семестрового контролю	Екзамен	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Загальна теорія політики» є визначення змісту і місця політичної теорії в системі сучасного соціально-гуманітарного знання; окреслення етапів становлення політики та парадигм її динаміки з найдавніших часів до сьогодення; простеження розвитку основних теоретичних шкіл і напрямків; розкриття підстав і векторів теоретизації влади, свідомості, ідеології, громадської думки, активності, суб'єктивності, інститутів, держави, системи, процесу, особливостей відтворення цих політичних феноменів у просторі та часі.

Дисципліна спрямована на формування таких програмних компетентностей освітньої програми підготовки:

ЗК-01	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК-03	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК-06	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК-07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
СК-01	Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
СК-02	Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
СК-03	Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
СК-04	Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
СК-05	Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
СК-06	Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
СК-07	Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.
СК-08	Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.
СК-09	Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

3. Результати навчання за дисципліною:

PH-01	Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.
PH-03	Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.
PH-06	Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності.
PH-07	Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.
PH-08	Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
PH-09	Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
PH-10	Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
PH-11	Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
PH-12	Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
PH-13	Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
PH-14	Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.
PH-15	Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу
PH-16	Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I.							
Тема 1. Політика як об'єкт наукового пізнання і суспільний феномен.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 2. Політична влада як регулятивний механізм соціального спілкування.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 3. Системний вимір політики. Теорії політичних систем.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 4. Політичний режим як динамічний вимір політичної системи.	6	2	2	-	-	-	2
Модульний контроль	2						
Разом	26	8	8	-	-	-	8
Змістовий модуль II.							
Тема 5. Теорії демократії: історія та сучасність.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 6. Інституційний вимір політики. Держава як політичний інститут.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 7. Політичний процес. Теорія модернізації і демократичного транзиту.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 8. Теорія партій і партійних систем.	6	2	2	-	-	-	2
Модульний контроль	2						
Разом	26	8	8	-	-	-	8
Змістовий модуль III.							
Тема 9. Теорії політичних еліт і лідерства.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 10. Неформальні політичні спільноти. Латентний вимір політики.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 11. Політична культура і політична комунікація.	6	2	2	-	-	-	2
Модульний контроль	2						
Разом	20	6	6	-	-	-	6
Змістовий модуль IV.							
Тема 12. Політичні доктрини та ідеології.	4	2	2	-	-	-	-
Тема 13. Політична участь громадян: суб'єкти, форми, механізми.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 14. Політичні конфлікти в системі владних відносин.	6	2	2	-	-	-	2
Модульний контроль	2						
Разом	20	6	6	-	-	-	6
Усього за семестр	90	28	28	-	-	-	26
Семестровий контроль		30					
Загалом	120	28	28	-	-	-	26

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Тема 1. Політика як об'єкт наукового пізнання і суспільний феномен (2 год.)

Політика як наука і мистецтво. Об'єкт і предмет політичної науки. Генеза, історична еволюція і сучасність науки про політику. Історичні етапи розвитку політичної науки. Історичні, регіональні і цивілізаційні особливості і традиції у вивченні політики. Функції політичної науки. Система політичних наук. Історія політичних вчень. Теорія політики. Політична соціологія. Політична філософія. Політична антропологія. Прикладна політологія. Світова політика. Національні політичні процеси. Політична регіоналістика. Політична глобалістика.

Політична сфера як відносини між людиною, суспільством і державою. Особливості парадигмального підходу до політики. Зміст і концептуалізація державоцентричної парадигми. Релігійно-міфологічний характер відносин влади і порядку. Середньовічне потрактування політики як прояву волі і дії бога. Секуляризація держави у працях Н.Макіавеллі. Парадигма політики як взаємин між державою і громадянським суспільством, спрямованих на утвердження свободи людини через право, розум і мораль. Ідеї економічного детермінізму, класової природи політики (К.Маркс, Ф.Енгельс). Конфліктологічна концепція К.Шмітта. Сучасні і постсучасні тлумачення сфери політичного.

Основні поняття теми:

політика, теорія політики, політична сфера, парадигма, секуляризація, детермінізм, конфлікт.

Тема 2. Політична влада як регулятивний механізм соціального спілкування (2 год.)

Природа і сутність влади. Основні види влади: політична, економічна, духовна, сімейна. Генеза і природа публічної влади. Сутність політичної влади та її головні властивості. Функції влади. Співвідношення державної і політичної влади. Структурні компоненти влади. Традиційні форми політичної влади: монархія, демократія, аристократія, технократія, охлократія, бюрократія, теократія, олігархія. Зміст концепції поділу влади. Поняття легітимності влади. Легітимність як ознака влади. Типи легітимності влади. Легітимність та легальність. М.Вебер: традиційна, раціонально-легальна та харизматична легітимність. Шляхи набуття легітимності влади. Криза легітимності. Делегітимація. Влада в умовах глобалізації. Концептуальні моделі організації влади в сучасному суспільстві.

Основні поняття теми:

політична влада, держава, монархія, демократія, аристократія, технократія, охлократія, олігархія, теократія, легітимність, політична традиція, харизма, легальність.

Тема 3. Системний вимір політики. Теорії політичних систем (2 год.)

Чинники утвердження системного підходу до аналізу політики у 60–70 рр. ХХ ст. Кібернетична модель «чорної скрині» Д.Істона та її компоненти. Фази механізму функціонування політичної системи. Умови динамічної рівноваги політичної системи. К.Дойч про політичну систему як мережу комунікацій та інформаційних потоків. Особливості структурно-функціональної моделі Г.Алмонда. Аналітичні рівні, функції та інститути макросистеми. Спроби синтезу класичних моделей. Синергетичний підхід до системної самоорганізації. Внутрішній зміст, структура і елементи макрополітичних систем. Морфологія політичної системи, її статусно-рольовий, інституційний та системно-нормативний рівні. Інституціональна (виборчі системи, державні установи, партії, профспілки, громадські організації), інформаційно-комунікативна (ЗМІ – офіційні та неофіційні, інформаційно-аналітичні агенції тощо), нормативно-регулятивна (моральні, правові, політичні норми) підсистеми. Типологія політичних систем.

Основні поняття теми:

системний підхід, політична система, «чорна скриня», політична комунікація, інформаційний потік, структурно-функціональний аналіз, синергетика, політична роль, політичний інститут.

Тема 4. Політичний режим як динамічний вимір політичної системи (2 год.)

Політичний режим як динамічна та функціональна характеристика політичної системи. Структурні елементи політичного режиму. Взаємозв'язок між режимом і формою правління. Історичні форми політичних режимів. Типології сучасних політичних режимів. Типологія Г. Моски. Аристократичні, демократичні, автократичні та ліберальні режими. Типологія Голосова–Блонделя. Типологія Д. Хелда. «Протективна» демократія. «Демократія, що розвиває». Модель «відмирання держави». «Змагальний елітизм». Плюралістична демократія. «Легальна» демократія. Партиципаторна демократія. Типологія Г. Алмонда і Г. Пауелла. Типологія Ч. Ендрейна. Типологія А. Лейпгарта. Змішані режими. Теократичні режими. Гібридні режими. Різновиди гібридних режимів за Ф. Шміттером. Диктобланда. Диктократія. Демократура.

Поняття тоталітарного режиму. Дослідження тоталітаризму в роботах Х. Арндт. Ознаки тоталітаризму за К. Фрідріхом і З. Бжезінським. Історичні форми тоталітаризму. Лівий та правий тоталітаризм. Тоталітаризм у сучасному світі.

Авторитарні режими. Ознаки авторитарних режимів. Відмінності між тоталітарними та авторитарними режимами. Форми авторитаризму за суспільно-політичною функцією. Типології авторитарних режимів. Типологія Х.Лінца. Типологія Д.Берк-Шлоссера. Авторитарні режими в сучасному світі.

Демократичні режими. Поняття та ознаки демократії. Основні принципи та процедури демократії. Принцип народного суверенітету. Плюралізм. Принцип представництва. Принцип виборності. Принцип конституціоналізму. Поняття

правової держави. Основні демократичні права і свободи. Демократичні інститути. Форми демократії. Пряма і непряма демократія.

Основні поняття теми:

політичний режим, демократія, політична участь, консоціалізм, плюралізм, авторитаризм, хунта, корпоративізм, султанізм, теократія, тоталітаризм, фашизм, комунізм, гібридний режим, диктобланда, демократура.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Тема 5. Теорії демократії: історія та сучасність (2 год.)

Демократія як політична форма організації суспільства. Історичні форми та розвиток демократії. Елементи демократії в примітивних суспільствах. Антична демократія, античний поліс. Демократія у Середньовіччі. Формування базових інституційно-правових засад сучасної демократії наприкінці XVII – напочатку XVIII ст. Теоретичне осмислення демократії мислителями Нового часу (Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, А. Токвіль, Т. Джефферсон тощо). Інтегралістські концепції: марксистська, народна, соціалістична демократія. Ліберальна демократія. Партиципаторна демократія. Елітарна демократія в роботах Т. Дая та Л. Цайглера. Модель демократії Ліпсета-Лернера. Консоціальна демократія. Дослідження А. Лейпгарта. Плюралістична демократія. Динамічне плюралістичне суспільство. Модель поліархії Р. Даля. Електронна демократія. Електронний уряд. Делегативна демократія. Економічна модель демократії Е. Даунса. Паритетна демократія. «Фасадна» та електоральна демократія.

Основні поняття теми:

демократія, античний поліс, пряма демократія, народовладдя, народний суверенітет, представницька демократія, колективістська демократія, лібералізм, партиципаторна демократія, демократія участі, косоціальна демократія, поліархія, сучасне динамічне плюралістичне суспільство, електронна демократія, делегативна демократія.

Тема 6. Інституційний вимір політики.

Держава як політичний інститут (2 год.)

Поняття політичного інституту. Структура і типологія політичних інститутів. Держава як універсальний інститут політичної системи. Системність державного механізму за Т. Гобсом. Особливості філософського, історичного, правового (формально-юридичного), соціально-антропологічного та політологічного підходів до концептуалізації держави як універсального політичного інституту. Держава у марксизмі та неомарксизмі. Держава у М. Вебера. Ліберально-плюралістичне бачення держави як нейтрального арбітра-посередника або основи політичної влади. Форми держави. Форми правління. Взаємозв'язок форм правління та типів політичного режиму. Форми державного устрою. Держава за умов глобалізації. Проблематизація державного суверенітету.

Основні поняття теми:

політичний інститут, держава, консенсусна парадигма, суспільний договір, конфліктна парадигма, теорія насилля, марксизм, економічний детермінізм,

форма правління, монархія, республіка, форма державного устрою, унітарна держава, федерація, конфедерація, державний суверенітет, народний суверенітет.

Тема 7. Політичний процес.

Теорія модернізації і демократичного транзиту (2 год.)

Підходи до визначення характеру і змісту політичного процесу. Типи політичних процесів і режими функціонування політики. Типи політичних змін. Еволюційні і революційні зміни. Політичний розвиток. Синергетичний підхід у поясненні механізмів політичних процесів. Види політичних процесів. Державне адміністрування. Прийняття політичних рішень. Публічна політика. Виборчий процес.

Транзитологія як напрям політичних досліджень. Співвідношення понять політичного розвитку, суспільно-політичної трансформації, політичної модернізації, демократичного транзиту. Типи модернізації. Первинна і вторинна («навздогінна») модернізація. Екзогенна та ендогенна модернізація. Етапи розвитку теорії політичної модернізації. Дослідження С. Ліпсета, Г. Алмонда, Д. Пауелла, Д. Ептера, Л. Пая, С. Гантінгтона, Ш. Ейзенштадта, Ф. Шміттера, С. Верби, Дж. Лапаломбари. Нелінійність процесу модернізації. Демократизація і модернізація. Етапи демократичного транзиту за В. О'Доннеллом і Ф. Шміттером. Лібералізація. Демократизація. Консолідація як фінальний етап демократичного переходу. Фази демократичного переходу за Д. Растоу. Хвилі демократизації за С. Гантінгтоном. Критерії демократичного мінімуму. Причини відкатів хвиль демократизації. Модернізація в авторитарних суспільствах. Критика теорії політичної модернізації. Кризи модернізації. Криза участі, криза розподілу, криза проникнення, криза легітимності, криза ідентичності. Проблеми модернізації в сучасній Україні.

Основні поняття теми:

політичний процес, суспільно-політична трансформація, синергетичний підхід, біфуркація, флуктуація, атрактор, політична модернізація, ендогенна модернізація, органічна модернізація, екзогенна модернізація, демократичний транзит, лібералізація, демократизація, консолідація демократії, криза модернізації.

Тема 8. Теорія партій і партійних систем (2 год.)

Визначення політичної партії. Основні ознаки політичної партії за Дж. Лапаломбарою та М. Вейнером. Партія як організація. Структура партії. Функції партій. Представницька функція. Артикуляція та агрегування інтересів. Мобілізаційна функція. Функція здійснення влади. Функція соціалізації. Етапи партогенезу. Типологія політичних партій. Типологія М. Дюверже. Кадрові партії. Масові партії. Типологія С. Коена. Типологія Р.-Ж. Шварценберга. Типологія Ж. Блонделя. Типологія партій за ідеологічним критерієм. Поняття партійної системи. Типологія партіом М. Дюверже. Типологія партійних систем Дж. Сарторі.

Формування партійної системи в Україні. Виникнення політичних партій на рубежі XIX – XX ст. Відродження партійної системи у другій половині XX ст. Основні етапи партогенеза в сучасній Україні.

Основні поняття теми:

політична партія, політичний інтерес, функція представництва інтересів, артикуляція, агрегування, мобілізація, політична соціалізація, партогенез, аристократичне угруповання, партія-клуб, кадрова партія, масова партія, партійна система, однопартійність, біпартизм, плюралізм.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Тема 9. Теорії політичних еліт і лідерства (2 год.)

Поняття політичної еліти, політичного класу і політичного лідерства. Підходи до визначення політичної еліти. Елітизм як напрям політичної думки. Класичний елітизм. Італійська школа політичної соціології (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс, М. Острогорський). Сучасні теорії еліт та керівного класу. Неоелітизм. Демократичний неоелітизм та елітарна демократія. Секторальний елітизм. Технократичні теорії еліт. Плюралістичні теорії. Радикальний та поміркований плюралізм. Поліархія. Неомарксизм та елітологія. Корпоративізм і неокорпоративізм. Мережевий підхід і теорії політико-управлінських мереж. Поняття політичного лідерства. Підходи до визначення політичного лідерства. Системи рекрутування еліт та лідерів.

Основні поняття теми:

політична еліта, соціально-політична стратифікація, політичний клас, панівний клас, політичне лідерство, елітизм, циркуляція еліт, рецидус, деривація, неоелітизм, елітарна демократія, секторальний елітизм, поліархія, неомарксизм, корпоративізм, політико-управлінська мережа, рекрутування, система гільдій, антрепренерська система, успадкування, кооптація, вибори, теорія, рис, ситуаційна теорія, конституенти, мотивація, традиційне лідерство, харизматичне лідерство, раціонально-легальне лідерство.

Тема 10. Неформальні політичні спільноти.

Латентний вимір політики (2 год.)

Самоорганізація в політичній сфері. Групи як суб'єкти політики. Процес артикуляції інтересів. Процес агрегування інтересів. Поняття груп інтересів та груп тиску. Теорії зацікавлених груп А. Бенглі та Д. Трумена. Типології груп тиску та груп інтересів. Асоціативні та неасоціативні групи інтересів. Спонтанні та інституціоналізовані групи інтересів. Функції груп тиску. Моделі взаємодії політичних партій з групами інтересів. Місце і роль груп інтересів у політичному процесі. Лобізм. Легітимні та нелегітимні канали політичного доступу. Громадські організації та суспільні рухи. Закриті неформальні групи в політиці. Поняття політико-економічного клану. Кліка. Феномен клієнтелізму.

Основні поняття теми:

група інтересів, артикуляція інтересів, група тиску, лобі, лобізм, асоціативна група, неасоціативна група, канал політичного доступу, громадська організація, політико-економічний клан, кліка, клієнтела, клієнтелізм.

Тема 11. Політична культура і політичні комунікації (2 год.)

Поняття політичної культури. Структура політичної культури. Типи і функції політичної культури. Офіційна і неофіційна культура. Контркультура. Субкультура. Типологія політичної культури Є. Вятра. Концепція політичної культури Алмонда–Верби. Взаємозв'язок політичної культури і політичної свідомості. Теорія постматеріалістичної політичної культури Р. Інглхарта. Альтернативні підходи до дослідження політичної культури. Вплив політичної культури на політичну систему і суспільство. Офіційна політична культура як інструмент легітимації влади. Концепція символічної влади П. Бурдьє. Політична культура і політична соціалізація. Етапи політичної соціалізації. Інститути політичної соціалізації.

Сутність і особливості комунікаційних процесів у політичній сфері суспільства. Комунікація як політичний процес. Підходи до тлумачення інформаційно-комунікаційних процесів. Ю. Габермас про комунікаційні дії. Історичні форми становлення політичної комунікації. Структура політичної комунікації. Масові політичні комунікації: сутність та особливості. Поняття суспільної думки. Особливості, структура і функції суспільної думки. Засоби формування суспільної думки: емоційні, стихійні, раціональні. ЗМІ у структурі масових комунікацій.

Основні поняття теми:

політична культура, політична цінність, політична орієнтація, світогляд, субкультура, патріархальна культура, підданська культура, активістська культура, громадянська культура, масова політична культура, елітаризм, егалітаризм, групова ідентичність, ідентифікація, політична ідентичність, політична соціалізація, політична комунікація, громадська думка, засоби масової інформації.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV

Тема 12. Політичні доктрини та ідеології (2 год.)

Поняття і функції політичної ідеології. Засади класифікацій ідеологій. Ліві та праві ідеології. Поняття політичного центризму. Глобальні ідеології. Лібералізм: витоки та ідеї. Консерватизм. Соціалізм. Соціал-демократія. Ультрарадикальний спектр політичних ідеологій. Комунізм. Анархізм. Фашизм та його форми. Місце націоналізму в ідеолого-доктринальному спектрі. «Посткласичні» ідеології. Неолібералізм. Лібертаріанство. Неоконсерватизм та нові праві. Сучасні трансформації соціалізму. Комунітаризм. Фемінізм. Рухи за гендерне самовизначення та рівність. Антиглобалізм. Проблема співвідношення ідеології та науки. Сучасні та постсучасні перспективи ідеології. Постмодерністське заперечення ідеологій. Ідея «кінця ідеології» та її критика.

Основні поняття теми:

політична ідеологія, політичний центризм, лібералізм, лібертаріанство, консерватизм, соціалізм, соціал-демократія, націоналізм, політичний екстремізм, анархізм, комунізм, фашизм, комунітаризм, фемінізм, антиглобалізм.

Тема 13. Політична участь: суб'єкти, форми, механізми (2 год.)

Політика як спосіб людського існування та спілкування. Поняття суб'єкта політики. Категорія «актор» та її специфіка. Теорії політичної участі. Теорія раціонального вибору. Мотиваційні теорії політичної участі. Теорії соціальних факторів політичної участі. Ліберальна та популістська моделі політичної участі. Інструментальні теорії участі. Елітистські та егалітаристські інтерпретації політичної участі. Фактори впливу на політичну участь. Роль традицій у політичній участі громадян. Компетентність. Раціональність. Ефективність. Феномен політичної мобілізації. Види і цілі політичної участі. Конвенційні і неконвенційні форми політичної участі. Протестні форми політичної участі. Взаємозв'язок форм політичної участі і типу політичного режиму. Легітимність і нелегітимність влади у контексті політичної участі. Кризи політичної участі та способи їх вирішення.

Основні поняття теми:

суб'єкт політики, політичний актор, політична участь, активізм, мобілізація, політична соціалізація, електоральна поведінка, політична апатія, абсентеїзм, протест, відчуження.

Тема 14. Політичні конфлікти в системі владних відносин (2 год.)

Глумачення політичного конфлікту. Збройний та воєнний конфлікт. Типологія політичних конфліктів за ступенем інтенсивності. Складові механізми політичних конфліктів. Суб'єкти і об'єкти політичних конфліктів. Інтереси і цілі суб'єктів конфлікту. Детермінанти та фактори політичних конфліктів. Соціально-політичні, економічні, культурно-ідеологічні протиріччя як причини політичних конфліктів. Форми внутрішньодержавних і зовнішньополітичних конфліктів. Збройний конфлікт як категорія міжнародного права. Проблема визначення та врегулювання збройного конфлікту в міжнародному гуманітарному праві. Джерела права збройних конфліктів. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права збройних конфліктів в Україні. Війна як високоінтенсивне збройне насилля. Поняття та ознаки війни. Класифікація війн. Державний і недержавний терор. Класифікація тероризму. Політичний тероризм. Релігійний тероризм. Національний та етнічний тероризм. Внутрішній тероризм. Міжнародний (транснаціональний) тероризм. Політичні конфлікти і політичне насилля як глобальна проблема сучасності.

Основні поняття теми:

політичне насилля, політичний конфлікт, збройний конфлікт, війна, агресія, збройна інтервенція, окупація, анексія, терор, тероризм, інформаційна війна, сепаратизм.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Кількість одиниць	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	4	4	4	4	3	3	3	3
Відвідування семінарських занять	1	4	4	4	4	3	3	3	3
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	4	40	4	40	3	30	3	30
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом		-	78	-	78	-	66	-	66
Максимальна кількість балів: 288									
Розрахунок коефіцієнта: $60/288=0,21$									

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Різновидами самостійної роботи є:

- вивчення лекційного матеріалу;
- самостійне опрацювання за відповідними темами окремих питань з навчальної дисципліни;
- робота з рекомендованою основою і додатковою літературою;
- підготовка доповідей, підготовка до обговорень за відповідними темами на семінарських заняттях;
- індивідуальна та групова робота на практичних заняттях;
- підготовка творчих робіт (реферат, есе, виступ на конференції та ін.);
- систематизація теоретичних та практичних знань перед модульними контрольними роботами.
- **Критерії оцінювання** – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1.	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2.	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3.	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4.	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5.	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
1	Наслідки інтеграції та диференціації знання про політику, вектори наукового інтересу до політичного життя.	2	5
2	Державно-публічна, додержавна і наддержавна влада.	2	5
3	Включення часу у соціальний аналіз Е.Дюркгаймом.	2	5
4	Акцентування на поведінці індивіда як реакції на стимулювання зовнішнім середовищем або як реалізації усвідомлених вчинків і дій.	2	5
5	Н.Луман про часові параметри взаємодії як чинник визначеності, стабільності, передбачуваності соціальної системи.	2	5
6	Політика як спосіб людського існування, тип спілкування та відносин між індивідами, що утворюють цілісний соціум.	2	5
7	Метаінститут комунікативного дискурсу Дж.Ролза і Ю.Габермаса як чинник оновлення демократії.	2	5
8	Держава як суспільство, політично організоване відповідно до морального ідеалу (Велика Британія); як один з елементів соціальної системи (ФРН); як інституціоналізована влада, інструмент загального суспільного консенсусу (Франція).	2	5
9	Аналітичні рівні, функції та інститути макросистеми. Спроби синтезу класичних моделей.	2	5
10	Державне управління, публічна політика і державне адміністрування: проблема визначення	2	5
11	Поняття політичного лідерства. Психологічні теорії лідерства. Теорія рис. Лідерство та спадковість. Лідерство як сукупність певних рис. Мотиваційні теорії лідерства.	2	5
12	Легітимні та нелегітимні канали політичного доступу. Громадські організації та суспільні рухи.	2	5
13	Типологія режимів за рівнем демократичності. Недемократичні політичні режими.	2	5
	Разом	26	65

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи

оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Оцінка за кожний змістовий модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, за виконання індивідуальних самостійних завдань, за модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- а) *Методи усного контролю*: робота в малих групах, інтерактивні презентації, індивідуальний контроль, брифінг, дискусія, розгляд проблемних питань, фронтальне (комбіноване) усне опитування, колоквиум, ігрові ситуації, контрольна співбесіда з проблеми модуля, тренінг, підбір власної бібліотеки, складання тез.
- б) *Методи письмового контролю*: вхідні тести, практикум, контрольна робота, розробка графіків, таблиць, схем, діаграм, презентація особистого проекту, міні-диктант з визначення термінів, контрольна робота, творчі (дослідницькі) завдання, підготовка письмових відповідей на проблемні питання.
- в) *Комп'ютерного (дистанційного) контролю*: мережеве навчання, консультаційного форуму, практичних робіт в асинхронному режимі, навчального проекту (моделювання політичного процесу чи явища) в синхронному режимі, хмарні технології, заняття з представленням знань та умінь моделі кореспондентського навчання, проект з залученням SMART-технологій.
- г) *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти дисципліни (п. 7), де зазначено види контролю і кількість балів за видами. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано нижче у таблицях.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- *Методи письмового контролю*: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Комп'ютерного контролю*: тестові програми.
- *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;

- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Політичне життя як змінюваний об'єкт пізнання.
2. Предмет загальної теорії політики. Політичні субдисципліни.
3. Політика як діяльність держави.
4. Політика як взаємовідносини між державою та громадянським суспільством.
5. Особливості сучасного (комунікативного) трактування політики.
6. Класифікація інтерпретацій влади.
7. Системотворча роль політичних норм і цінностей у фіксації легітимного порядку влади.
8. Політичний простір і його характеристики.
9. Політичний час, особливості його співвідношення з вимірами політичного простору.
10. Політична свідомість та її рівні.
11. Політична ідеологія: проблема визначення.
12. Зміст теорії інтересу як підходу до вивчення соціальних факторів ідеології.
13. Сутнісні параметри і характеристика ідеології.
14. Сучасні та постсучасні перспективи ідеології.
15. Феномен маси.
16. Х.Ортега-і-Гасет про відносини влади і мас.
17. К.Попер про масу в умовах представницької демократії.
18. Масова політична свідомість як специфічний тип суспільної свідомості.
19. Політична участь: підстави аналізу.
20. Проблема раціональності політичних дій
21. Інституційний поворот в політичній науці.
22. Інститути і переваги агентів політичної дії.
23. Становлення, збереження і зміна політичних інститутів.
24. Різновиди політичних агентів та їх класифікація представниками різних напрямків політологічного знання.
25. Основні підходи до концептуалізації держави та їх сутність.
26. Базові характеристики сучасної держави.
27. Класичні теоретичні моделі політичної системи.
28. Підсистеми в макрополітичній структурі.
29. Сутність поняття «політичний процес».
30. Структура політичного процесу.
31. Механізми розробки та здійснення державної політики.
32. Процес ухвалення державних рішень.
33. Поняття політичного класу і керівного класу.

34. Марксистське тлумачення політичного класу.
35. Субстанціональний і функціональний підходи до визначення політичного класу.
36. Елітизм як напрям політичної думки.
37. Класичний елітизм. Італійська школа політичної соціології.
38. Неоелітизм. Консервативний неоелітизм.
39. Демократичний елітизм. Учення Й. Шумпетера, К. Маннгейма, П. Бахраха.
40. Плюралістичні теорії еліт. Радикальний та поміркований плюралізм.
41. Неомарксизм та учення елітологів лівої орієнтації.
42. Неокорпоративізм).
43. Мережевий підхід і теорії політико-управлінських мереж.
44. Теорії політичного лідерства.
45. Психоаналіз про природу політичного лідерства.
46. Соціально-психологічні теорії лідерства.
47. Основні ознаки політичної партії за Дж. Лапаломбарою і М. Вейнером.
48. Структура політичної партії.
49. Роль партій у політичній системі та суспільстві. Функції партій.
50. Основні етапи партогенезу.
51. Типології політичних партій.
52. Поняття партійної системи. Типології партіом.
53. Політичний режим як динамічна та функціональна характеристика політичної системи.
54. Структурні елементи політичного режиму.
55. Взаємозв'язок між режимом і формою правління.
56. Історичні форми політичних режимів.
57. Типологія політичних режимів за Г. Москою.
58. Типологія політичних режимів Голосова–Блонделя.
59. Типологія політичних режимів Д. Хелда.
60. Типологія політичних режимів Г. Алмонда і Г. Пауелла.
61. Типологія політичних режимів Ч. Ендрейна.
62. Типологія політичних режимів А. Лейпхарта.
63. Гібридні режими. Різновиди гібридних режимів за Ф. Шміттером.
64. Поняття тоталітаризму і тоталітарного режиму.
65. Дослідження тоталітаризму в роботах Х. Арндт.
66. Ознаки тоталітаризму за К. Фрідріхом і З. Бжезінським.
67. Історичні форми тоталітаризму. Лівий та правий тоталітаризм.
68. Сучасні тоталітарні режими.
69. Авторитарні режими. Ознаки авторитарних режимів.
70. Відмінності між тоталітарними та авторитарними режимами.
71. Форми авторитаризму за суспільно-політичною функцією.
72. Типологія авторитарних режимів Х. Лінца.
73. Типологія авторитарних режимів Д. Берк-Шлоссера.
74. Демократія як політична форма організації суспільства.
75. Основні форми, принципи, інститути та процедури демократії.
76. Основні демократичні свободи.

77. Історичні форми та розвиток демократії.
78. Сучасні теорії та моделі демократії.
79. Співвідношення понять політичного розвитку, суспільно-політичної трансформації, політичної модернізації, демократичного транзиту.
80. Типи модернізації.
81. Етапи розвитку теорії політичної модернізації.
82. Етапи демократичного транзиту за В. О'Доннеллом і Ф. Шміттером.
83. Фази демократичного переходу за Д. Растоу.
84. Хвилі демократизації за С. Гантінгтоном.
85. Форми демократизації за Гі Ерме.
86. Кризи модернізації.
87. Проблеми модернізації в сучасній Україні.
88. Поняття та структура політичної культури.
89. Типи і функції політичної культури.
90. Концепція політичної культури Алмонда–Верби.
91. Концепція символічної влади П. Бурдьє.
92. Концепція культурного та структурного насилля Й. Галтунга.
93. Політична культура і політична соціалізація. Етапи та інститути політичної соціалізації.
94. Комунікація як політичний процес.
95. Поняття, особливості, структура і функції суспільної думки.
96. МІ у структурі масових комунікацій.
97. Конфліктні політичні комунікації.
98. Поняття та види груп інтересів та груп тиску.
99. Теорія зацікавлених груп А. Бентлі та Д. Трумена.
100. Лобізм. Легітимні та нелегітимні канали політичного доступу.
101. Закриті неформальні групи в політиці.
102. Тлумачення політичного насилля.
103. Типології політичного насилля.
104. Складові механізми здійснення політичного насилля.
105. Форми внутрішньодержавного політичного насилля.
106. Форми міждержавного насилля.
107. Збройний конфлікт як категорія міжнародного права.
108. Міждержавні конфлікти.
109. Неміжнародний (внутрішній) збройний конфлікт та його ознаки.
110. Специфічні типи збройних конфліктів.

6.6 Шкала оцінок

Рейтингова Оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 120 год., з них: лекції – 28 год., семінарські заняття – 28 год., модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 26 год., семестровий контроль – 30 год.

Семестр	II семестр													
Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль I (78 балів)				Змістовий модуль II (78 балів)				Змістовий модуль III (66 балів)			Змістовий модуль IV (66 балів)		
Теми	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Лекції (теми, бали)	Т1 (1 бал)	Т2 (1 бал)	Т3 (1 бал)	Т4 (1 бал)	Т5 (1 бали)	Т6 (1 бал)	Т7 (1 бал)	Т8 (1 бали)	Т9 (1 бал)	Т10 (1 бал)	Т11 (1 бал)	Т12 (1 бали)	Т13 (1 бал)	Т14 (1 бал)
Семінарські заняття (теми, бали)+ відвідування семінарів	С1 (10+1 бали)	С2 (10+1 бали)	С3 (10+1 бали)	С4 (10+1 бали)	С5 (10+1 бали)	С6 (10+1 бали)	С7 (10+1 бали)	С8 (10+1 бали)	С9 (10+1 бали)	С10 (10+1 бали)	С11 (10+1 бали)	С12 (10+1 бал)	С13 (10+1 бали)	С14 (10+1 бали)
Самостійна робота	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)	-	С. р. (5 балів)	С. р. (5 балів)
Поточний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)				МКР 2 (25 балів)				МКР 3 (25 балів)			МКР 4 (25 балів)		
Семестровий контроль	Екзамен													

8. Рекомендовані джерела

а) основні:

1. Конституція України. Суми : ТОВ «ВВП Нотіс», 2018. 56 с.
2. Гелей С., Рутар С. Основи політології. Київ : Знання, 2008. 415 с.
3. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.
4. Короткий оксфордський політичний словник / пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. Київ : Основи, 2005. 789 с.
5. Подмазко Є.А. Загальна теорія політики як метатеорія. Одеса : Друк, 2008. 220 с.
6. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Т. 1. Методологічний підхід. Львів : «Новий Світ-2000», 2016. 516 с.
7. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Т. 2. Доктринальний підхід. Львів : «Новий Світ-2000», 2017. 535 с.
8. Гетьманчук М. П., Грищук В. К., Турчин Я. Б. Політологія : навч. посібник / за ред. М. П. Гетьманчука. Київ : Знання, 2011. 415 с.
9. Панов М. І., Герасіна Л. М. Політологія: Академічний курс : підручник. Київ : ВД «Ін Юре», 2007. 520 с.
10. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. 778 с.
11. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основи теорії політики. Київ : Тандем, 1996. 240 с.
12. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М. та ін. Львів : Ліга-Прес, 2015. 668 с.
13. Шляхтун П. П. Політологічний термінологічний словник. Київ : Київський університет, 2015. 543 с.
14. Ярош Б. О., Ярош О. Б. Загальна теорія політики: навч. пос. Луцьк : РВВ «Вежа», 2005. 240 с.

б) додаткові:

1. Актуальні питання сучасної політики : слов.-довід. для працівників ОВС / за ред. проф. М. П. Гетьманчука. Львів, 2010. 188 с.
2. Арістотель. Політика / пер. з давньогрец. та передмова О. Кислюка. Київ: Основи, 2003. 239 с.
3. Балацька О.Б. Збройне насилля в системі владних відносин : словник-довідник для студентів спец. «Політологія». Старобільськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2017. 39 с.
4. Балацька О. Б. Інституційні форми міжелітної взаємодії: політологічний аналіз. Політологічні записки : збірник наукових праць / Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. Вип. 2 (6). С. 111–122.

5. Балацька О. Б. Політичне насилля як державотворчий фактор у теоріях насилля другої половини ХІХ – початку ХХ століття. Вісник Дніпропетровського університету: збірник наук. пр. Серія: Філософія, соціологія, політологія. Дніпропетровськ : Вид-во «Інновація», 2015. № 5 (27). С. 205–212.
6. Балацька О. Б. Політичне насилля як політико-культурний феномен: специфіка, детермінація, тенденції: Монографія. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2018. 385 с.
7. Веймер Д., Вайнінг Е. Аналіз політики. Концепції і практики. Київ : Основи, 1998. 654 с.
8. Висоцький О. Легітимаційна політика: поняття і сутність. Політичний менеджмент. 2006. №3. С. 3–20.
9. Висоцький О. Сутність легітимації політики. Політичний менеджмент. 2004. № 4. С. 24–34.
10. Гелей С., Рутар С. Політико-правові системи світу : навч. посібник. Київ : Знання, 2006. 668 с.
11. Гоббс Т. Левіафан / пер. з англ. Київ : Дух і літера, 2000. 600 с.
12. Зимовець Р. Конфлікти та протести у постіндустріальному суспільстві (до питання про актуальність дослідницької парадигми Ю.Хабермаса). Філософська думка. 2001. № 3. С.93–115.
13. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ-2000», 2016. 1000 с.
14. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 564 с.
15. Мак'явеллі Н. Державець. Флорентійські хроніки. Київ : Основи, 1998. С. 333–363.
16. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ – 2000», 2015. 492 с.
17. Політико-правова система України : курс лекцій: навч. посібник / В. Кириченко та ін. Запоріжжя : ЗНТУ, 2016. 203 с.
18. Політична система сучасного суспільства : навч. посібник / В. Мадіссон та ін. Київ : КНУТД, 2015. 183 с.
19. Політичний клас у сучасній Україні: специфіка формування, тенденції розвитку / за заг. ред. Ф. М. Рудича. Київ : Парламентське вид-во, 2010. 336 с.
20. Політологія / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. Київ : Академія, 2008. 528 с.
21. Політологія : навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 540 с.
22. Попова І. Соціологічний підхід до вивчення легітимності та легітимації. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2000. №3. С. 21–41.
23. Потульницький В. Теорія української політології : курс лекцій. Київ : Либідь, 1993. 191 с.
24. Пояркова Т. К. Кризовий синдром модернізації незалежної України: причини виникнення та засоби подолання : монографія. Суми : Університетська книга, 2015. 351 с.

25. Стойко О. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах : монографія. Київ : Інститут держави і права ім. В. Корецького, 2016. 415 с.
26. Цвих В. Сучасні підходи до визначення сутності та меж функціонування груп інтересів/тиску. Людина і політика. 2002. № 1. С. 41–53.

в) англомовні:

1. Dahl A. Robert. On Democracy. New Haven: Yale University Press, 1998. 217 p.
2. Encyclopedia of Government and Politics / ed. by M. Hawkesworth, M. Kogan. London: Routledge, 2004. 1408 p.
3. Hubert D. Attenuated Democracy: A Critical Introduction to U.S. Government and Politics. Salt Lake Community College, 2020.
4. Lijphart A. Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries. Yale University Press, 2012. 368 p.
5. Political Ideologies and Worldviews: An Introduction / ed. by V. Vezina. Kwantlen Polytechnic University, 2021. 270 p.
6. Levine A. Political Keywords: A Guide for Students, Activists, and Everyone Else. Blackwell Publishing, 2007. 306 p.
7. Political Extremism in Modern Democratic Transformations / Svoboda I., Novakova O. V., Balatska O. B., and other. *Cuestiones Políticas*. 2021. Vol. 39, № 70. P. 504–523.
8. Simon Ch., Steel B. Lovrich N. State and Local Government and Politics: Prospects for Sustainability. Oregon State University, 2018. 596 p.
9. Ware A. Political Parties and Party Systems. Oxford; New York: Oxford University Press, 1996. 435 p.
10. Encyclopedia of Political Theory / ed. by M. Bevir. SAGE Publications, Inc. 2010. 1584 p.
11. George A., Bennett A. Case Studies and Theory Development in the Social Sciences. The MIT Press, 2005. 343 p.